

Utvecklandet av Ung fritid i Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltning

Beställare: Linda Palo, avdelningschef,
avdelningen för samhällsutveckling.
Hägersten-Liljeholmens sdf.
Stockholm stad.

Utförare: Linda Lengheden, utredare

Innehåll

Inledning.....	1
Resultat.....	3
Metod	3
Personalgruppen - lära känna varandra	5
Antalet besökare på fritidsgård	5
Hur har det gått för fritidsgårdarna över tid i Sverige?	8
Kön/genus på fritidsgård	11
Vilka aktiviteter tycker unga är viktiga på fritidsgårdar?.....	13
Vart är Ung fritid på väg? Uppdraget och stadens målsättningar på fritidsgårdar!	17
Bilagor.....	20
1. Historisk framväxt av fritidsgårdar i Sverige	20
2. Vilka unga besöker fritidsgårdar i Stockholms stad?	22

Inledning

Stockholm stad har tydliga målsättningar om att verksamheter ska vara jämlika och jämställda. Både genom styrande dokument och visionsarbeten framgår att stadens resurser ska fördelas rättvist. Bland annat formuleras det i stadens budget att Stockholm ska vara en stad för alla: *”Genom en aktiv politik för att skapa ett Stockholm som håller samman och som utgår från ekologisk, ekonomisk och demokratisk hållbarhet skapas möjligheter för fler att leva sina liv utifrån de egna drömmarna och ambitionerna. Ytterst är det målet för ambitionen om ett Stockholm för alla, att genom ett sammanhållet, jämställt och jämlikt samhälle skapa förutsättningar för fler att växa och utvecklas”*.¹

Det framgår också att rättviseperspektivet inbegriper fritidsverksamhet för barn och unga samt att mötesplatser i stadsdelarna ska berika stadens unga befolkning:

”Alla barn och unga ska ha rätt till en meningsfull fritid och tillgång till trygga och jämställda mötesplatser oavsett ekonomiska förutsättningar och legal status. Stadens utbud av aktiviteter ska svara mot olika behov hos barn och unga med särskild fokus på grupper som inte nås av dagens verksamheter”.²

Ung fritid är en ny enhet sedan hösten 2017 i Hägersten/Liljeholmens stadsdel. Organisatoriskt ligger enheten under avdelningen för samhällsplanering. Ung fritid ansvarar för mötesplatser, fritidsgårdar, parklekar, fältverksamhet och ungdomsmottagning i stadsdelsområdet. Inom enheten finns det tre fritidsgårdar, Hövdingagården i Aspudden, Gröndals ungdomscafé och Fruängens fritidsgård. Tidigare var fritidsgårdarna i stadsdelen upphandlade på entreprenad. Det innebär att fritidsgårdsverksamheterna styrdes och planerades från utförarparten, dock utifrån Stockholms stads politiska mål.

Syftet med detta uppdrag är att öka kunskaperna om unga och fritidsgårdar kopplat till besökarstruktur, aktiviteter, jämlikhet och jämställdhet. Målet med arbetet var att utbilda personal på fritidsgårdar och anordna workshops i syfte att utveckla fritidsgårdarna i enheten med stöd i forskningen. I arbetet ingick att arbeta operativt med personalen på fritidsgårdarna för att inspirera och höja kunskaperna om ungas livsstil och preferenser, samt att förändra och planera inriktningen för enheten.

Uppdraget innefattar också att tillsammans med de anställda på fritidsgårdarna planera och lägga upp arbetssätt, metoder och teman för den verksamhet som ska bedrivas framåt. Ett tydligt budskap i uppdraget var att fritidsledarna skulle vara delaktiga i processen med att utveckla verksamheterna. Min roll skulle vara stöttande och utgå från evidensbaserad forskning. Under

---

¹ Budget 2018. *Ett Stockholm för alla*. (2017). Sida 1.

² Budget 2018. *Ett Stockholm för alla*. (2017). Sida 80

arbetets gång har fritidsledare på stadsdelens fritidsgårdar och till viss del personal för fältverksamheten träffats under fem tillfällen.

Genom Ung livsstils studier bland barn och unga i Stockholms stad har det visat sig att det finns svårigheter med att få besökare till fritidsgårdar.³ Av de som besöker fritidsgårdarna är en majoritet killar. **Som nuläget visar är inte fritidsgårdarna i Stockholms stad eller i Hägersten/Liljeholmen jämställda.**⁴ Efter utbildning och workshops är ambitionen att enheten ska, självständigt och i samarbete med andra aktörer, medvetet organisera en fritidsverksamhet för tonåringar som är attraktiv, innehåller bredd i aktivitetsutbudet och är mer jämlik och jämställd.

I stadsdelen beräknas det att fram till år 2023 kommer barn och unga mellan 1–18 år att växa. En ökning med 38 procent innebär störst befolkningsökning av Stockholms alla stadsdelar.⁵ Bland unga mellan 13–19 år beräknas befolkningen öka med ungefär 10 000 invånare. Detta beror framförallt på en tillväxt i antalet fastigheter som byggs i området. Vid sidan av befolkningsökningen finns många gymnasieskolor i stadsdelen, i synnerhet i Liljeholmen. Det påverkar antalet unga som varje dag rör sig i området. I stadsdelens lokala utvecklingsprogram (LUP) framgår att fritidsverksamheten också ska rikta sig till unga som vistas i stadsdelsområdet.⁶ Det finns behov av moderna mötesplatser som är tillgängliga och attraktiva för målgruppen.

Utbildningarna med kollegiet ska förbereda tankemönster för hur framtida fritidsgårdar ska se ut innehållsmässigt och estetiskt mot bakgrund av Stockholms mål om att vara en jämlik och jämställd stad.

---

³ Ung livsstil är forskningsprojektet som görs i samarbete i 17 kommuner 2018. Målsättningen är att undersöka ungdomars preferenser, livssituation och hälsa samt att utreda om kommuners kultur- och fritidspolitiska målsättningar uppnås. Ulf Blomdahl och Stig Elofsson är grundare (1984) och verksamma också idag.

⁴ Lokalt utvecklingsprogram för Hägersten/Liljeholmens stadsdelsnämnd 2017–2022. (2016). Sida 16. Och Blomdahl & Elofsson. *Jämställd och jämlik! Hälsa och offentligt resursutnyttjande på fritidsområdet bland barn och ungdomar*. (2017). Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm. Sida 16–18.

⁵ Lokalt utvecklingsprogram för Hägersten/Liljeholmens stadsdelsnämnd 2017–2022. (2016). Sida 5, 12.

⁶ Lokalt utvecklingsprogram för Hägersten/Liljeholmens stadsdelsnämnd 2017–2022. (2016). Sida 14.

Resultat

Det här kapitlet beskriver metod, studier som resultaten bygger på och hur arbetet med personalgruppen på Ung fritid i Hägersten/Liljeholmen sett ut och vad som diskuterats och föreslagits som åtgärder.

Metod

Resultaten i den här rapporten bygger på föreläsningar och workshops med fritidsledare i stadsdelen som under fem tillfällen tolkat resultaten och diskuterat åtgärder. Föreläsningarna har i sin tur utgått från styrande dokument i Stockholms stad, Hägersten/Liljeholmens stadsdelsförvaltnings lokala utvecklingsprogram (LUP) och hållbarhetskommisionens rapport *Jämställd och jämlik! Hälsa och offentligt resursutnyttjande på fritidsområdet bland barn och ungdomar*.

Resultaten i rapporten är även hämtade från forskningen i Ung livsstil som i första hand undersöker ungas livsstil, fritidsvanor, preferenser och hälsa. Statistiken är främst från Ung livsstil Stockholm i denna rapport, men är på strukturell nivå giltig för samtliga kommuner som undersökts sedan 1980-talet.

Det som också ligger till grund för utvecklingsarbetet med Ung fritid i stadsdelen är deltagande observationer på fritidsgårdar. Observationerna är genomförda i fem kommuner (ej Stockholm) under cirka 600 timmar i öppen fritidsgårdsverksamhet. Det som observerats vid dessa tillfällen är antal besök, andel tjejer, aktiviteter och möjligheten att bedriva fritidsverksamhet i olika lokaler där olika förutsättningar finns.

I tabell 1 ser vi urval, antal svarande barn och unga samt svarsfrekvens i studierna. Dock ingår inte mellanstadiet på övriga skolan eller grund- och gymnasiesärskolan i denna rapport.

Tabell 1. Ung livsstil Stockholm 2013–2014. Urval, antalet besvarade enkäter och svarsfrekvens.

	Urval antal elever	Antal besvarade enkäter	Svarsfrekvens %
Övriga skolan			
Mellanstadiet	2 563	1 879	73
Högstadiet	2 887	2 088	72
Gymnasiet	2 051	1 464	73
Särskolan			
Grundsärskolans högstadium	106	98	93
Gymnasiesärskolan	159	125	79

En hög svarsfrekvens i kombination med ett korrekt urvalsförfarande ger resultat Stockholm kan känna sig trygga med. Urvalen är genomfört med en stratifierad, stratifierad och slumpmässig metod. Resultaten är generaliserbara för alla unga i staden. För närmare information se skriften *Jämställd och jämlik!*⁷

Forskningen om unga och besök på fritidsgård kan sammanfattas i några punkter:

1. Få unga stockholmare i tonåren besöker fritidsgård.
2. Antalet tjejer i tonåren som går på fritidsgård är få.
3. Färre besöker fritidsgård idag jämfört med tidigare.
4. Fler vill gå på fritidsgård jämfört med andelen som besöker.
5. Killar och tjejer i tonåren har skilda preferenser gällande vilket innehåll och aktivitetsutbud som är viktigt på fritidsgårdar.
6. Många unga stockholmare på gymnasiet tycker det behövs mötesplatser med olika aktiviteter för deras åldersgrupp.

Förslag till åtgärder:

1. Innehållet och aktivitetsutbud måste ses över för att nå en bredare målgrupp, detta utifrån mål om jämlikhet och jämställdhet.
2. Genusanalys kopplat till aktiviteter, besökarstruktur och bemötande på fritidsgårdar behöver ses över.
3. Till viss del behöver fler metoder tillämpas för att informera om fritidsgårdar och dess möjligheter.
4. Lokalerna, befintliga och nya behöver ses över utifrån ett jämställdhetsperspektiv.
5. Kanalerna för att kommunicera med målgruppen måste bli bättre.

Utifrån ovanstående punkter har personalgruppen bearbetat olika teman vid de olika tillfällena. Det första mötet handlade om att lära känna varandra, det andra tillfället belyste forskningsfronten i Sverige och fritidsgårdens framväxt.⁸ Vid tillfälle tre och fyra var besökarstruktur samt kön/genus i fokus i anknytning till fritidsgårdarnas målsättningar och aktiviteter. Detta utifrån vad forskning på fältet visar och hur stadens dokument är formulerade. Med utgångspunkt i det formulerades åtgärder för hur fritidsgårdarnas framtida utvecklingsarbete kan se ut. Det sista och femte tillfället färdigställdes det påbörjade arbetet om hur enheten kan jobba utvecklingsorienterat.

Nedan struktureras resultaten av arbetet under rubriker på de olika temana.

---

⁷ Blomdahl & Elofsson. *Jämställd och jämlik! Hälsa och offentligt resursutnyttjande på fritidsområdet bland barn och ungdomar*. (2017). Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm. Sida 2–4.

⁸ Se bilaga 1.

Personalgruppen - lära känna varandra

Det inledande tillfället var det många i enheten som träffade varandra en första gång. Orsakerna var dels att några fritidsledare var nyanställda, dels att fritidsgårdarna sedan tidigare varit organiserade av olika arbetsgivare, både entreprenad och Stockholms stad. Vi träffades på Hövdingagården i Aspudden och hade en gemensam fika. Jag hade många frågor jag ville få svar på. Från befintliga aktiviteter, besöksstatistik, kommunikation, befintliga samarbeten, könsfördelning, öppettider och hur inflytandet såg ut från personalen på de olika fritidsgårdarna. Däremot gjorde jag bedömningen att utifrån befintlig situation fick detta stå tillbaka. Situationen innebar att personalgruppen hade ett starkt behov om att prata med varandra och ventilera den nya situationen med att ingå i en ny organisation.

Det som var tydligt i gruppen var osäkerhet inför framtiden i sin nuvarande yrkesroll. Många gav uttryck för frustration och oklarhet de kände i den nya organisationen. Ett stort behov av information fanns för att ha kontroll över sin arbetssituation. Vissa menade att de tappat gnistan och arbetslusten på grund av otydligheter de upplevde inför framtiden. Frågor som kom upp är om alla kommer få arbeta kvar. Därefter genomfördes en gruppövning. Eftersom medarbetarna inte kände varandra och det var mitt första möte var en gruppövning förberedd. Den går ut på att prata i grupper om tre, där personlighet och intressen var rubrik. Efter en halvtimme presenterade grupperna kortfattad information om en annan i samma grupp inför alla i kollegiet. Övningen var lyckad, många skratt och nya kunskaper om varandra. För resterande träffar med kollegiet märktes tydligt att de blev tryggare med varandra och växte tillsammans som en grupp. Under utbildningarna och workshops kom de med positiv feedback till varandra och diskuterade förbättringsåtgärder för fritidsgårdarna i stadsdelen.

Antalet besökare på fritidsgård

Detta avsnitt beskriver hur stor andel av unga på högstadiet och i gymnasiet i Stockholm som besökt någon fritidsgård. Vi ser också fördelningen mellan killar och tjejer samt om det finns potential att få fler besökare till fritidsgårdarna. Detta redovisas i tabell 2, 3 och 4. Resultat om fritidsgårdens sociala struktur kopplat till socioekonomi, svensk respektive utländsk bakgrund samt skolframgång återfinns i bilaga.⁹

Under workshops har fritidsgårdarnas sociala struktur diskuterats med utgångspunkt i det låga antalet besökare och hur det ser ut över tid i Stockholms stad och i andra kommuner gällande att besöka fritidsgård. Detta visas i tabell 5, med några tolkningar på hur tillbakagången i antal besök ska förstås.

---

⁹ Se bilaga 2.

Tabell 2. Besökt fritidsgård olika många gånger under de senaste fyra veckorna. Högstadiet Ung livsstil Stockholm 2013. Andel (%).

	Killar	Tjejer
Besökt fritidsgård minst 1 gång senaste 4 veckorna	24	17
Besökt fritidsgård minst 3 gånger senaste 4 veckorna	7	4
Besökt fritidsgård minst 8 gånger senaste 4 veckorna	3	0

Vi ser att 24 procent av killarna på högstadiet uppger att de besökt en fritidsgård minst en gång under fyra veckor, motsvarande siffra för tjejer är 17 procent. När ett striktare mått används, minst åtta gånger på fyra veckor minskar antal besök med 21 procentenheter bland killar. När samma mått krävs bland tjejer ser vi att inga tjejer alls på högstadiet besöker en fritidsgård i snitt två kvällar i veckan. I tabell 6 och 7 visas vilket aktivitetsinnehåll som killar och tjejer på högstadiet tycker är viktigt på fritidsgårdar.

I tabell 3 visas resultat från gymnasiet.

Tabell 3. Besökt fritidsgård olika många gånger under de senaste fyra veckorna. Gymnasiet Ung livsstil Stockholm 2014. Andel (%).

	Killar	Tjejer
Besökt fritidsgård minst 1 gång senaste 4 veckorna	14	10
Besökt fritidsgård minst 3 gånger senaste 4 veckorna	7	4
Besökt fritidsgård minst 8 gånger senaste 4veckorna	3	0

Vi ser att 14 procent av killarna på gymnasiet har besökt en fritidsgård minst en gång under fyra veckor, motsvarande siffra för tjejer är 10 procent.

När ett striktare mått används, minst åtta gånger på fyra veckor minskar antal besök med 11 procentenheter bland killar. Liksom för tjejer på högstadiet är det samma tendens för gymnasietjejer - inga tjejer alls besöker en fritidsgård i snitt två kvällar i veckan.

Om fler unga på högstadiet vill besöka fritidsgård varje vecka i Stockholm visas i tabell 4.

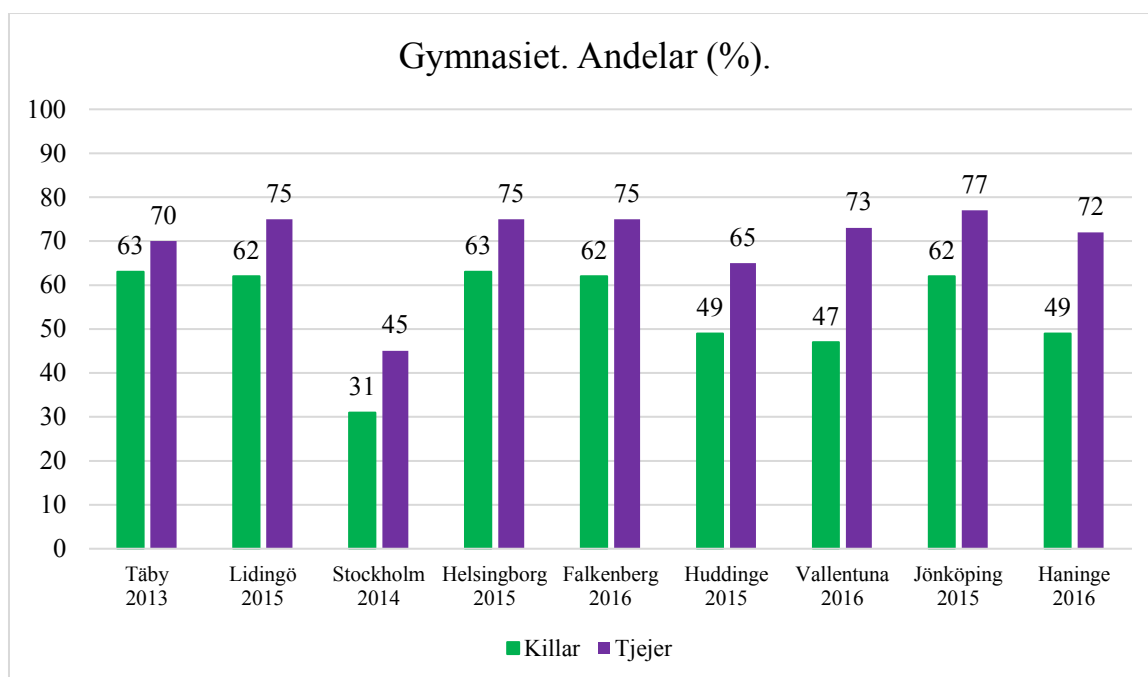
Tabell 4. Besökt fritidsgård och vill besöka fritidsgård varje vecka. Högstadiet Ung livsstil Stockholm 2013. Andel (%).

	Besökt varje vecka	Vill besöka varje vecka	+/- procentenheter
Killar	12	31	+19
Tjejer	6	36	+30

Förutsättningar för att attrahera och nå fler ungdomar på högstadiet i Stockholm finns! Fler unga, i synnerhet tjejer vill gå på fritidsgård jämfört med vad som gör det.

I figur 1 nedan visas andelen unga på gymnasiet i ett antal kommuner som tycker det behövs en mötesplats med olika aktiviteter och att bara kunna vara på.

Figur 1. Tycker du att din kommun behöver mötesplatser där gymnasieungdomar har möjlighet att bara vara eller syssla med olika aktiviteter? Ung livsstil Gymnasiet. Andelar (%).

Vi ser att en stor andel av unga på gymnasiet i kommunerna tycker att en mötesplats för dem är efterfrågad. Däremot är stödet svagare i Stockholm än på andra platser i landet. Det som figuren också visar är att tjejer konsekvent tycker det är viktigt jämfört med killarna. Längre fram i rapporten framgår i tabell 8 vilka aktiviteter som är viktiga innehållsmässigt för gymnasieungdomar i Stockholm.

Under workshopen med fritidsledarna i Hägersten/Liljeholmen formulerades några aktiviteter på hur de tyckte att arbetet skulle utvecklas i syfte att ha fler besökare på fritidsgårdarna:

- Prova på att se/arbota på varandras fritidsgårdar. Utbyta idéer och aktiviteter.
- Bättre samverkan med skola, föräldrar, föreningar, politik, det behövs mer tid i skolor.
- Studiebesök i landet! Hur har andra fritidsledare arbetat?
- Faddrar på gården, de äldre i målgruppen visar fritidsgården för yngre tonåringar.
- Egen budget efterfrågas på varje fritidsgård för att ha insyn i vad och hur mycket pengar verksamheterna kan röra sig med varje vecka eller månad.
- Mer utbildning för personalen, exempelvis hur och var fritidsgårdarna kan söka pengar för exempelvis arrangemang eller läger.
- Genom att göra lyckade aktiviteter/event ökar sannolikheten att unga sprider ordet.
- Större lokaler och/eller fler rum med fokus på olika aktiviteter.
- Ha en verksamhetsbuss (9-sits) för utflykter och inköp.
- Tydlig och anpassad information i ”rätt” kanaler för målgruppen.
- Mer studieplatser på fritidsgårdarna.
- Ta tillvara på ungas idéer – både stammisar och nya grupper.
- Vad efterfrågar den totala målgruppen i närområdet. Besöka unga på högstadieskolorna, det vill säga möta de behov och intressen som finns.

Hur har det gått för fritidsgårdarna över tid i Sverige?

Följande avsnitt visar resultat från forskningen i Ung livsstil. I tabell 5 visas hur andelen unga på högstadiet som besökt fritidsgård minst en gång på fyra veckor har utvecklats över tid. Kolumnen till vänster anger kommun, den i mitten anger ett tidsintervall; det första årtalet avser när studien genomfördes första gången, det andra årtalet avser den senaste. Kolumnen till höger anger hur besöken utvecklats i procentenheter.

Tabell 5. Besök på fritidsgård över tid. Ung livsstil 1985–2016. Högstadiet.

Kommun	Tidsperiod	+/- procentenheter
Stockholm	1985 – 2013	-36
Norrköping	1985 – 2008	-25
Linköping	1992 – 2009	-19
Kalmar	1992 – 2013	-12
Sävsjö	1993 – 2013	-13
Malmö	1996 – 2015	-9
Jönköping	1997 – 2015	-7
Huddinge	1998 – 2015	-29
Haninge	1998 – 2016	-14
Värmdö	1998 – 2015	-13
Nacka	1998 – 2016	-15
Helsingborg	2000 – 2015	-45
Lidingö	2003 – 2015	-11
Täby	2013 – 2018	?

Vi ser att andelen som besöker fritidsgård har minskat i alla kommuner över tid. Samtidigt vet vi genom forskningen att fler uppger att de vill besöka en fritidsgård – det finns potential.¹⁰ Viljan att gå på fritidsgård finns både bland killar och tjejer i samtliga kommuner och bland ungdomar från olika socioekonomiska områden.¹¹ Vad är då orsakerna till att allt färre går på fritidsgård? Att tolka nedgången kan göras utifrån olika perspektiv.

Samhällsmässiga, historiska, och innehållsmässiga aspekter blir viktiga i förståelsen. Det primära är att analysera hur förändringen sett ut för fritidsgårdars innehållsmässiga verksamhet i en historisk kontext.

Redan 1939 formulerades att öppna fritidsverksamheter skulle fungera som ett kompletterande alternativ till befintligt fritidsutbud. I den statliga utredningen *”Ungdomens fritidsverksamhet”* hade det framkommit att delar av ungdomsgruppen verkade ha andra behov än de som erbjöds inom ramen för föreningslivet och folkrörelserna. Fritidsgårdarna skulle vara ett komplement till det redan befintliga utbudet på fritidsfältet. Med öppna fritidsverksamheter skulle en bredare målgrupp nås. I synnerhet unga som inte deltog i de mer skolliknande fritidsaktiviteter som redan fanns. En ambition var att stimulera till att fler kunde delta i föreningslivet och att fritidsverksamheterna skulle ha en fostrande roll, men samtidigt en folkbildande funktion. *”Den öppna verksamheten ställer mindre krav på förhandsplanering och ihållande intresse, är kort*

¹⁰ Elofsson, Blomdahl, Bergmark, Lengheden. *Ung livsstil Malmö. En studie av ungdomar i högstadiet.* (2017). Sida 19, 127.

¹¹ Elofsson, Blomdahl, Lengheden, Åkesson. *Ungas livsstil i låg- och högstatusområden. En studie i åldersgruppen 13–16 år.* (2014). Sida. 17, 22.

sagt av mindre förpliktande karaktär för deltagarna [...] Det är mycket som talar för att den öppna verksamheten når ut till ett ungdomsskikt som den slutna verksamheten har mycket svårt att få kontakt med."¹²

Fritidsgårdarnas öppna karaktär skulle bygga på intresse och spegla bredd, i praktiken innebar det att olika aktiviteter ordnades varje vecka samt att det vid sidan av aktiviteten fanns utrymme att "bara vara". Men aktiviteten var i fokus, så uppmaning till öppen karaktär utlystes: *"Verksamheten vid fritidsgårdarna skall, för att berättiga till statsbidrag, vara varierande och mångsidigt upplagd och spänna över så vida områden som bildningsarbete, praktiska sysselsättningar och rekreativ verksamhet. Fritidsgårdarna bör vidare arbeta i nära anslutning till föreningslivet och särskilt ungdomens egna organisationer. Verksamheten vid dessa fritidsgårdar får slutligen inte vara enbart slutna, d. v. s. strikt schemainrutad och kursbetonad, utan skall också bedrivas efter en så kallad öppen linje"*.¹³

Genom forskningsresultaten i Ung livsstil kan vi se att i Stockholm och i andra kommuner efterfrågar unga olika sorters aktiviteter på fritidsgårdar såsom dans, olika idrotter, cafékvällar, filmvisningar, biljard, kultur och skapande verksamhet. **Sammanfattningsvis är en av orsakerna till att färre ungdomar besöker fritidsgård mindre organiserade aktiviteter på fritidsgårdarna och mindre bredd bland de aktiviteter som görs.**

Ur ett samhällsperspektiv kan vi också söka förståelse till varför fritidsgårdarna förlorar besökare. Dels genom ekonomiska resurser som minskat över tid till öppen fritidsverksamhet, dels genom konkurrens i ett allt bredare fritidsutbud på marknaden som ungdomar möter idag. Både i det verkliga livet och på digitala plattformar.

Till viss del i förståelsen kan det även förklaras av fritidsgårdars förändrade öppettider. Det tydligaste exemplet är att fler fritidsgårdar idag jämfört med tidigare är stängda när flest ungdomar vill att det ska vara öppet, alltså på fredags- och lördagskvällar.¹⁴ Dessa kvällar efterfrågas disco/dans/klubb, läger/utflykter, ungdomsarrangemang och uppträdanden som konserter. Dessa evenemang som skiljer helg från vardag attraherar fler, i synnerhet tjejer och besökare som inte ses som vardagsbesökare. För att planera och utvärdera rolig verksamhet med bredd behövs att personalen har resurser i form av tid och ekonomiska medel.

---

¹² SOU 1947:12. *Ungdomens fritidsverksamhet*. S. 43.

¹³ SOU 1947:12. *Ungdomens fritidsverksamhet*.

¹⁴ Det fodras dock att det regelbundet händer något utöver det vanliga utbudet dessa kvällar.

Kön/genus på fritidsgård

Som tidigare visat är antalet och andelen tjejer på Stockholms fritidsgårdar låg. När det snävaste måttet krävdes var det 0 % av tjejer på högstadiet och gymnasiet som besökt fritidsgård, alltså i snitt. **Stockholm stad lever inte upp till målet om jämställdhet. Detta trots att fritidsgårdar under decennier arbetat med jämställdhet, genusprojekt och tjejgrupper för att vända trenden.** Även målformuleringen i Stockholms stad är tydlig gällande kön, delaktighet och inkludering: *”Fritidsverksamheten ska vara öppen och attraktiv för alla oavsett kön. Det behövs fler träffpunkter på ungdomars egna villkor och enligt deras egna önskemål, inte minst för flickor och hbtq-personer. Ungas organisering ska uppmuntras. Det ska finnas möjlighet till olika kostnadsfria kultur- och idrottsaktiviteter, i synnerhet under loven.”*¹⁵ Och som Ung fritid i Hägersten/Liljeholmen skriver i verksamhetsplanen: *”Verksamheterna är jämställda. Det förväntade resultatet är att oavsett könsidentitet upplever sig unga deltagare och besökare hemmahörande”*.¹⁶

Workshopen på detta tema inleddes av en generell introduktion om jämställdhet och jämlikhet. Där definitioner, likheter och skillnader på olika begrepp lyftes och diskuterades. Exempelvis: *”Jämställdhet handlar om jämlikhet mellan kvinnor och män som ska ha samma möjlighet att forma samhället och sina egna liv. Området omfattar bland annat frågor som makt, inflytande, ekonomi, hälsa, utbildning, arbete och fysisk integritet”*.¹⁷

*” Jämlikhet handlar om alla individers lika värde avsett kön, sexuell läggning, ras, religion, social tillhörighet, mm. I politiska sammanhang handlar det även om inflytande och sociala förhållanden. Jämlikhet kan motiveras från olika utgångspunkter, t.ex. religion, liberalism, socialism och demokrati.”*¹⁸

Med utgångspunkt i hur verksamhetsplanen för Ung fritid tydligt skriver att fritidsgårdarna ska tillhandahålla aktiviteter som är intressanta och utvecklande för alla unga¹⁹ arbetar kollegiet med att sammanställa aktiviteter. De innehåller förslag på hur miljön, hälsningsfraser, arbetssätt, aktiviteter och kommunikation kan bli bättre för att tilltala tonårstjejer. Idéerna som fritidsledarna har i kombination med kunskaperna om att preferenser skiljer sig mellan killar och tjejer i vad som är viktigt på fritidsgårdar gör det lättare att planera fritidsverksamhet i enighet med Stockholm stads målsättningar: *”Stockholm ska vara en jämställd stad där makt, möjligheter och resurser fördelas jämnt oavsett kön”*²⁰

Observationerna jag genomfört i olika kommuner visar att det vanligaste förekommande aktiviteterna på fritidsgårdarna är att prata med fritidsledare, spela kortspel, tv-spel (Fifa 18), biljard, baka, spela pingis och vara i idrottshall (främst fotboll). Aktiviteterna är genuskodade

---

¹⁵ Budget 2018. *Ett Stockholm för alla*. (2017). Sida 10–11.

¹⁶ Verksamhetsplan 2018 för Ung fritid i Hägersten/Liljeholmens stadsdel. Sida 13.

¹⁷ Regeringen.se

¹⁸ <http://www.jamstall.nu/fakta/ordlista/>

¹⁹ Verksamhetsplan 2018 för Ung fritid i Hägersten/Liljeholmens stadsdel. Sida 9–10, 14.

²⁰ Budget 2018. *Ett Stockholm för alla*. (2017).

enligt killars preferenser, det vill säga tv-spel, pingis och biljard. Gällande fotbollen i idrottshallar har killarna i besökargruppen stark dominans på närvaron.²¹ Det är också aktiviteter som många gånger tillhör inventarierna, lokalerna är ofta möblerade efter dessa aktiviteter. Så även på fritidsgårdarna i Hägersten/Liljeholmen.

Observationerna visar också att när fritidsgårdar har inplanerade aktiviteter eller gruppverksamhet kommer fler tjejer jämfört med om det endast är öppen verksamhet med vara-kultur.

Under workshopen med fritidsledarna i Hägersten/Liljeholmen satt de i mindre grupper och diskuterade. Det formulerades ett antal aktiviteter på hur de tyckte att arbetet ska utvecklas i syfte att få fler tonårstjejer till fritidsgårdarna. Uppgiften syftade till att inkludera ett bredare tankemönster där aktiviteter, metod, planering, kommunikation, pedagogik, inköp och ekonomi ingick.

- Fler aktiviteter, ett rum med möjlighet till att titta på serier, dansrum, fixa spegelvägg.
- Nyttja rummens möjligheter till bredd på aktiviteter.
- Bjuda in externa aktörer som föreläsare eller populära personligheter på regelbunden basis.
- Använda sig av fritidslotsarna i stadsdelen.
- Återkommande aktivitet som dans.
- Göra det mysigare på fritidsgårdarna. Svårt med kall miljö. Måla om, mer inbjudande.
- Få bort ”stämpel” på tuff miljö.
- Synliggöra fritidsgården och vad som händer.
- Skapa tryggare miljöer och analysera hur lokalerna är utformade.
- Diskussionsforum på olika teman.
- Sociala relationer – stabila ledare.
- Inflytande på verksamheter gällande möbler, aktiviteter och inredning.
- Festkommitté eller grupp av unga som bokar artister.
- Ett hinder: Rädsla/otrygg för våld på väg hem från fritidsgården?

För att följa utvecklingen över tid för besök på fritidsgård kan Ung livsstil följa det sedan starten på 1980-talet. För fler resultat se kommissionens rapport.²²

---

²¹ Spontanidrott fotboll utgörs 90 procent av killar. Av alla medlemskap i fotbollsförening bland tonåringar utgör killar 75 procent. Blomdahl, Ulf, Elofsson, Stig & Åkesson, Magnus (2012). *Spontanidrott för vilka? -en studie av kön och nyttjande av planlagda utomhusytor för spontanidrott under sommarhalvåret.*

²² Blomdahl & Elofsson. *Jämställd och jämlik! Hälsa och offentligt resursutnyttjande på fritidsområdet bland barn och ungdomar.* (2017). Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm. Sida 19–21.

I tabell 5 visas andelen killar respektive tjejer av de som besökt fritidsgård.

Tabell 5. Andelen (%) av besöken på fritidsgårdar under 4 veckor som killar respektive tjejer står för. Högstadiet. Ung livsstil Stockholm.

	Killar	Tjejer
1985	51	49
1998	55	45
2004	54	46
2013	68	32

Vi ser att utvecklingen går åt fel håll i Stockholms stad. Färre andel tjejer och större andel killar idag, jämfört med 1985, 1998 och 2004.

Vilka aktiviteter tycker unga är viktiga på fritidsgårdar?

Fritidsgårdar i Sverige står inför utmaningar gällande aktiviteter, workshops och kultur. Ungas preferenser är föränderliga i en modern tid när ungdomskulturer, mode, musik, stilar och nya aktiviteter kommer och går.

Kommunfullmäktige i Stockholm har målet ”*Stockholm har ett rikt utbud av idrott och fritid som är tillgängligt för alla*”.²³ Enhetsmålet på Ung fritid i Hägersten/Liljeholmen formuleras: ”*Fritidsverksamheten är föränderlig och anpassas efter dagens ungas behov*”.²⁴

För att uppfylla målet krävs kontinuerlig kontakt med unga, men också forskning som tar hänsyn till ett representativt urval av Stockholms unga befolkning. Under tillfället när detta tema diskuterades pratade vi om vikten av att anordna fritidsaktiviteter som är attraktiva för målgruppen, inte endast besökargruppen.

Blicken lyftes till att beröra vardagsverksamhet och helgverksamhet samt bredden av aktiviteter som öppen verksamhet syftar till. Till öppen verksamhet behöver deltagare inte anmäla sig och det krävs inga förkunskaper. Personers inneboende krafter och resurser lyfts ofta fram och det är inte resultatnriktning som står i fokus. Öppna verksamheter är platser som erbjuder deltagare att frivilligt delta i olika aktiviteter eller att bara vara. I öppen fritidsverksamhet är tre perspektiv gällande aktiviteter viktigt:

²³ Verksamhetsplan 2018 för Ung fritid i Hägersten/Liljeholmens stadsdel. Sida 9.

²⁴ Verksamhetsplan 2018 för Ung fritid i Hägersten/Liljeholmens stadsdel. Sida 9.

1. Bredd mellan "vara-kultur" och "göra-kultur".

Vara-kultur är kravlöst häng, att chilla och där aktiviteten bygger på spontanitet. Exempel på göra-kultur är aktiviteter som tävlingar, dans, föreläsningar och kurser/workshops.

2. Variation inom ramen för göra-kulturen.

Inkludera bredden mellan idrott, kultur, utflykter, seminarium, arrangemangsgrupper, hantverk, turneringar, kurser, resor, skapande, samarbeten, utbyten och det som redan finns att göra på fritidsgårdarna.

3. Genuskoda aktiviteter.

Att medvetet genuskoda aktiviteter som fritidsgården planerar, anordnar och tillhandahåller. Detta oavsett om unga deltar i processen eller inte. Det är tydligt i mina observationer att när personal planerar och informerar i tid och med tydliga "ramar", deltar tjejer och fler unga generellt från målgruppen.

I tabell 6 ser vi hur unga stockholmare i högstadiet tycker är det viktigaste på fritidsgårdar.

Tabell 6. Hur viktigt är det att fritidsgården/Ungdomens hus arrangerar följande? Högstadiet. Stockholm 2013. Andelar (%). "Mycket viktigt".²⁵

Killar	
Tv-spelsturnering	45
LAN/onlinespel	40
Idrottsturneringar	33
Filmvisningar	32
Tjejer	
Filmvisningar	40
Cafékvällar	35
Högstadiefester	33
Disco/dans	33

Vi ser att killar tycker det viktigaste på fritidsgårdar är tv-spel, onlinespel, idrottsturneringar och filmvisningar. Tjejer tycker filmvisningar är det viktigaste, efter det cafékvällar, högstadiefester och disco/dans. Tyvärr har inte Ung livsstil i Stockholm separerat vardag från helg i frågeformulären gällande vilka aktiviteter unga tycker är viktiga. Vi tar därför stöd av Nackas ungdomar på högstadiet för att söka svar.

²⁵ Skalnivå: Mycket viktigt, ganska viktigt, inte särskilt viktigt, inte viktigt alls.

I tabell 7 visas vad som är viktigt på fritidsgårdar under fredagar och lördagar för de unga som rapporterat att de vill besöka fritidsgård, men som inte gör det i dagsläget. Alternativet som visas är ”mycket viktigt”.

Tabell 7. Hur viktigt är det att fritidsgårdarna arrangerar följande under fredag - lördag? Nacka 2016. Högstadiet. Andelar (%). De som vill gå på fritidsgård men ej gör det. ”Mycket viktigt”

Killar	
Filmkvällar	47
Olika idrottsturneringar	46
Öppet i en idrottshall med olika aktiviteter	42
LAN, gaming-event	40
Middagar, äta mat tillsammans	40
Tjejer	
Middagar, äta mat tillsammans	53
Filmkvällar	48
Olika prova på-aktiviteter	45
Festivaler/event/program/temakvällar	42
Fester/dansevent/klubb/disco	38

På helgen tycker killar som vill gå på fritidsgård men inte gör det att filmkvällar, idrottsturneringar, gaming-event och middagar/äta mat tillsammans är det viktigaste. Tjejer i samma situation tycker att middagar/äta mat tillsammans, prova-på-aktiviteter, event, temakvällar, fester, dansevent och disco/klubb är viktigast.

Sammanfattningsvis kan sägas att killar, oavsett om de besöker fritidsgård eller inte har liknande preferenser oavsett om det är helg eller vilken dag som helst. Aktiviteter är ofta det som fritidsgårdar redan gör idag såsom idrott, tv-spel och filmkvällar. Tjejer är mer kultur- och fritidsorienterade med fler aktiviteter som rör dans och ungdomsevent.

Vad unga på gymnasiet i Stockholm tycker är viktigt på en mötesplats för dem visas i tabell 8.

Tabell 8. Hur viktigt är möjligheten till olika aktiviteter på träffpunkter mötesplatser för äldre tonåringar? Gymnasiet Ung livsstil Stockholm 2014. Andelar (%). ”Mycket viktigt”.

Killar	
Träffa kompisar	53
Bara vara/sofa	45
Idrotta/motionera	42
Kunna påverka innehållet	41
Gym/styrketräning	38
Tv-spel/datorer	34
Pingis/biljard	
Tjejer	
Träffa kompisar	60
Möjligheter att sitta och studera	59
Kunna påverka innehållet	53
Fika	52
Bara vara/sofa	50
Lyssna på konserter (t.ex. pop/rock)	44

Vi ser att äldre tonåringar i tjejgruppen tycker att träffa kompisar, studiemöjligheter, delaktighet och konserter hör till det viktigaste på en mötesplats. Killar på gymnasiet tycker att det som är viktigt är kompisar, idrotta, styrketräning, delaktighet och tv-spel är bland det viktigaste aktiviteterna.

När fritidsgårdars verksamhet reduceras till att endast ha öppen verksamhet med varakultur blir det svårt att nå nya besökare, i synnerhet tjejer. Risken är att tjejers preferenser frångås om det inte arbetas med det kontinuerligt. En fritidsgård utan riktade satsningar och återkommande aktiviteter kommer innebära att antalet besökare fortsätter att vara lågt. Fritidsaktiviteter med bredd bör spegla en modern ungdomskultur.

Under workshopen med kollegiet på Ung fritid diskuterades det i grupper om fyra personer hur fritidsgårdarna ska bli bättre på att göra mer spännande aktiviteter på fredagar och lördagar. Ett antal förslag på aktiviteter skrevs fram:

- Unga spider ordet bland unga – mun till mun-metoden
- Återkoppla till unga om vad som hände under en aktivitet. Filmer och bilder.
- Poesikväll – ortens poet, poetry slam
- Ta olika proffs på olika områden, tex. Frisörer, goodiebags
- Föreläsningar, bjuda på något ätbart
- Skolan som arena, schoolsoft, infobrev
- Utflykter som Bounce, Laserdoom, lägerverksamhet
- Olika yrkesgrupper som presenterar sina yrken och diskuterar
- Youtubers och influencers
- Mer planerade aktiviteter med mer framförhållning
- Prova på-aktiviteter
- Låta unga vara de ansvariga!
- Eventgrupp av unga som planerar och styr upp.
- Lära unga att söka pengar från organisationer och fonder

Vart är Ung fritid på väg? Uppdraget och stadens målsättningar på fritidsgårdar!

Vid det sista tillfället när kollegiet träffades bearbetade vi de påbörjade formuleringarna om uppdrag och aktiviteter för unga kopplat till målen. Bilden nedan illustrerar en kortfattad sammanfattning av alla mål som är formulerade på ett övergripande plan i Staden, kommissionens rapport, LUP:en och Ung fritids verksamhetsplan.

Vad är fritidsgårdars uppdrag?

Betydelsen av att se uppdraget utifrån målgrupp eller besöksgrupp!!

<p>Uppdrag formulerat av Stockholms stad.</p> <p>Jämn fördelning av resurser</p> <p>Verksamheterna är jämställda</p> <p>Öppen för alla - Attraktiva mötesplatser</p> <p>Unga är delaktiga i utformning av verksamhet</p> <p>Ungas egna villkor</p> <p>Anpassas till ungas behov/önskemål (föränderligt)</p> <p>Samarbeta med aktörer internt och externt</p> <p>Skapa och uppleva kulturupplevelser</p> <p>Respektfullt och gott bemötande på verksamheterna</p>	<p style="text-align: center;">Målgrupper</p> <p>13-18 (19) år</p> <p>Tjejer</p> <p>HBTQ-personer</p> <p>Nyanlända</p> <p>Unga med "funktionsvariation"</p>
---	--

Den här metoden innebär att Ung fritids mål, målgrupper och uppdragen är sammanfattade i ett samlat dokument. Det ger en tydlig bild av vad det innebär att arbeta som fritidsledare i Stockholm stad.

Workshopen inkluderade även att formulera reella problem eller idéer som kollegiet tycker att de har och som de kan förverkliga och genomföra. För att uppgiften skulle klarna använde jag en mall. Mallen baseras på Fritidsmetodikspiralen, en uppfinning som Diana Pettersson Svenneke och Kenneth Westin skapat för studenter på fritidsledarutbildningen vid Skarpnäcks folkhögskola. Den delar in ett projekt i mindre beståndsdelar som är viktiga att tänka på under arbetets gång. I bilderna jag visar här är det mina exempel och fritt tolkat utifrån originalet.

Bilderna nedan användes vid föreläsningarna när vi diskuterade åtgärder och ”huret” kopplat till aktiviteter, besökarstruktur, kön/genus, skillnader mellan vardags- och helgverksamhet.

<p>1. Vad är problemet? Vilken idé?</p>	<p>2. Vilket är uppdraget?</p>	<p>3. Vad har vi för målgrupp?</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Få besökare • Andelen tjejer • Fritidsgårdens lokaler/inredning • Skapa en sommarfest • För lite aktiviteter 	<ul style="list-style-type: none"> • Ungas fritid • Skapa och uppleva kulturupplevelser • Jämställda fritidsgårdar • Samarbeta • Delaktighet • Jämn fördelning av resurser • Attraktiva mötesplatser 	<ul style="list-style-type: none"> • Unga 13-19 år • LSS • Tjejer, nyanlända, HBTQ • Vilka vill vi nå med just detta projekt? Behöver inte vara alla jämt... • Hur når vi dem på bästa sätt? • Vad vet vi om målgruppen?

<p>4. Vilka behov och önskemål finns?</p>	<p>5. Resurser</p>	<p>6. Mål</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Vad efterfrågas av olika målgrupper? • Vilka behov kan vi som pedagoger se att målgrupper har? • Vilka behov är det möjligt att fritidsgården stimulerar (se uppdrag!) 	<ul style="list-style-type: none"> • Vad behövs? • Vad har vi? • Lokaler • Pengar • Personal/kompetenser • Material • Deltagare • Tid • Planering • Sponsorer/söka projektstöd • Vilka resurser kan målgruppen bidra med? 	<ul style="list-style-type: none"> • Långsiktiga • Kortsiktiga • Mål för vem? <ul style="list-style-type: none"> - deltagarna (vad får de ut, vad behöver och söker de?) - verksamheten (uppdrag, resultat) • När ska målen vara uppfyllda?

7. Metoder	8. Dokumentation	9. Utvärdering
<ul style="list-style-type: none"> • Hur ska vi arbeta för att nå målen? • Finns det fler arbetssätt för att lyckas med uppdraget • Vilket ledarskap föredras i det aktuella projektet? 	<ul style="list-style-type: none"> • Hur var det innan? (statistik, "före-foto", beskrivning) • Varför uppkom idén eller dilemmat? • Hur ska vi dokumentera? (foto/film/dagbok/sociala medier) • Vem ansvarar? • Dokumentera process och resultat. 	<ul style="list-style-type: none"> • Hur gick det? • Vad blev resultaten? • Uppnåddes målen? • Attraherades "rätt" målgrupp? • Vilka metoder användes? • Hur gick de olika processerna? • Vilka positiva/negativa effekter följde med utöver målen?

Efter övningen när de i grupper skulle skriva egna projekt och aktiviteter som fritidsgårdarna i Hägersten/Liljeholmen ska arbeta med kom de fram till följande idéer:

- Studiogrupp – bygga studio för att möjliggöra Youtubekanal och musik/produktion.
- Dansgrupp i samarbete mellan tre fritidsgårdar för tjejer 13–16 år.
- Poesikväll, likt evenemanget "Ortens bästa poet".
- Spelgrupp.
- Samarbeta med tjejjourer.
- Gårdsråd.
- Arbeta med vissa unga i besökargruppen och deras syn på polis och annan blåljuspersonal.
- Utveckla metoder för olika sätt att arbeta på, ex utåtriktat.
- Kurs i självförsvar.
- Grillkvällar.
- Grupp av unga för utvecklandet av helgverksamhet.
- Föra besöksstatistik på likartat sätt i hela Stockholms stad.

Bilagor

1. Historisk framväxt av fritidsgårdar i Sverige

I detta kapitel ska jag kortfattat placera in i vilken kontext fritidsgården vuxit fram i Sverige, med avstamp i början på 1930-talet.

I svenska storstäder på 30-talet växte de första fritidsgårdarna fram mot bakgrund av socialpolitiska skäl. Inrättningen av fritidsgårdar skulle ”hjälpa” den föreningslösa ungdomen från det som samhället ansåg som förfall. De unga som ansågs vara i riskzonen skulle sysselsättas och stöttas med samhällets insatser. Vikten av att vara organiserad på fritiden var en del av tidsandan och hade hög status. I utredningen ”*Ungdomens fritidsverksamhet*” skrevs fram att unga som hade skolans kod ägnade sig åt skolliknande fritidsaktiviteter. Det befintliga fritidsutbudet på den tiden bestod främst av aktiviteter kopplade till idrottsrörelsen, frikyrkan och nykterhetsrörelsen. Många av dessa aktiviteter krävde att du deltog regelbundet på fasta tider och dagar och att när du övar (idrott) så blir du med tiden troligtvis bättre. Ett sätt som liknar skolans struktur. Öppna fritidsverksamheter som fritidsgårdar skulle fungera som ett komplement och en bredare målgrupp skulle nås.

Det var två inriktningar som dominerade fritidsgårdarnas förebyggande arbete. Dels öppna lokaler med vuxna där en så kallad ”varakultur” kunde slå rot, dels att fritidsgårdar skulle erbjuda olika aktiviteter där målsättningen var att ungdomarna skulle bli mer aktiva i befintligt utbud. Synen var att fritidsgårdarna skulle erbjuda bredd genom såväl ”varakultur” och ”görakultur”.²⁶ Genom goda fritidsvanor och i mötet med vuxna förebilder skulle det vara förebyggande mot struligt beteende.

Den fridspolitiska målsättningen för fritidsgårdarna har sitt ursprung på mitten av 1960-talet då synen på ungdomars rättigheter till goda fritidsaktiviteter aktualiserades. Stat och kommun menade att arbeta förebyggande med de som strulade mest inte var den enda lösningen. **De fritidspolitiska argumenten ville erbjuda aktiviteter med bred repertoar på vardagar och alkohol- och drogfria fester för samtliga ungdomar på helgerna.** Genom att satsa på en bred fritidsverksamhet och inte begränsa stödet till de redan utsatta i riskzonen skulle fritidsgårdarna uppnå en god fritidspolitik. Man menade också att aktiviteterna i sig skulle ha goda effekter och leda till brottsförebyggande arbete. Och inte minst, aktiviteternas bidrag till gemenskap, stimulans och folkbildning för många unga.

Innehållsmässigt hade fritidsgårdarna hobbyledare (fritidsledare med spetskompetens) där olika kunskaper inom exempelvis slöjd, motor, idrott, studiecirkel och musik. På helgen var aktiviteterna på fritidsgårdarna mer arrangemang, ungdomsfester och konserter. Detta vid sidan av vara-verksamheten i den öppna verksamheten.

---

²⁶ Varakultur definieras av att aktiviteten bygger på frivillighet och är öppen, exempelvis fritidsgård. Görakulturens principer definieras av att aktiviteten är i fokus, exempelvis delta i en idrottsförening. Se Blomdahl & Elofsson. *Fritidsaktiviteternas kumulativitet – en prövning av en generell hypotes*. Sida 49–51. 1985.

Syftet var att tillgodose ungdomen såväl görakultur och en varakultur. Fram till 1980-talet växte fritidsgårdarna fram i rasande fart, verksamheternas perspektiv blev mer tydlig också utifrån kulturpolitiska målsättningar. Med detta perspektiv var ambitionen att ge unga verktyg för att skapa och uppleva aktiviteter inom kulturens område. Traditionellt hade fritidsgårdar attraherat unga tonåringar, främst pojkar från lägre socioekonomiska grupper. Genom kulturpolitiska målsättningar ville fritidsgårdar uppmuntra till kulturyttringar som musik, teater, konstformer och konserter. Besökarna skulle själva bli bärare av olika inriktningar på fritidens område. Inom ramen för de kulturpolitiska målen spelade den demokratiska fostran en central roll och ungdomars medbestämmande och inflytande var på agendan. Det blir allt vanligare att inkludera ungdomarna i fritidsgårdens demokratiarbete såsom gårdsråd, något som många verksamheter fortfarande är bärare av på olika sätt.

2. Vilka unga besöker fritidsgårdar i Stockholms stad?

I denna bilaga redogörs för vilka grupper av unga som i störst utsträckning besöker fritidsgårdarna i Stockholm. Kortfattat kan resultaten summeras på följande sätt: Killar besöker fritidsgård mer jämfört med tjejer. Unga från lägre socioekonomiska grupper (från familjer som inte har tillgång till många resurser på marknaden) är överrepresenterade i att besöka fritidsgård, det gäller både killar och tjejer. Unga som är födda utanför Sverige liksom sina föräldrar (första generationens invandrare) och unga som har föräldrar födda i ett annat land, men själva är födda i Sverige (andra generationens invandrare) besöker fritidsgård mer än unga som själva, liksom sina föräldrar är födda i Sverige och de som har en förälder född i annat land. Det gäller både killar och tjejer. Skolbetyg som också påverkar fritidsvanor hos unga visar att i Stockholm har det också effekt; unga med lägre betyg besöker fritidsgård mer jämfört med andra, dock inte killar i lika hög grad som tjejer.

Tabell B1-B3 visas för hur besök på fritidsgård ser ut mot bakgrund av socioekonomi, svensk eller utländsk bakgrund och beroende på skolframgång. Vid sidan av besök på fritidsgård beskrivs fritidsaktiviteten att vara med i idrottsförening. Den fungerar för att illustrera en sluten, instrumentell fritidsaktivitet. Observera att måttet för besök på fritidsgård är ganska lågt räknat i tabell B1-B3 (minst 3–4 besök på fyra veckor). När en ungdom är med i idrottsförening är det brukligt att de tränar minst två gånger i veckan. Resultaten är hämtade från studierna i Ung livsstil Stockholm, men är på strukturell nivå giltiga för alla kommuner som undersökts sedan 1980-talet.

Så här bildar Ung livsstil socioekonomiska grupper:

Socioekonomisk grupp 1: Bor i villa/radhus + har tillgång till bil + båt + sommarstuga.

Socioekonomisk grupp 2: Bor i villa/radhus/insatslägenhet/bostadsrättslägenhet + har tillgång till två av: bil, båt, sommarstuga.

Socioekonomisk grupp 3: Övriga t.ex. bor i hyreslägenhet + har tillgång till två av: bil, båt, sommarstuga.

Socioekonomisk grupp 4: Bor i hyreslägenhet + har tillgång till antingen bil, båt eller sommarstuga.

Socioekonomisk grupp 5: Bor i hyreslägenhet. Har inte sommarstuga, bil eller båt.

Så här bildar Ung livsstil grupper som identifierar svensk respektive utländsk bakgrund:

Stark svensk bakgrund: Barnet och båda föräldrarna är födda i Sverige.

Ganska stark svensk bakgrund: Barnet eller en förälder född utomlands.

Svag utländsk bakgrund: Barnet och den ena föräldern född i ett annat land eller båda föräldrar födda utomlands och barnet i Sverige.

Stark utländsk bakgrund: Barnet och bägge föräldrarna födda utomlands.

Tabell B1 visar andelen i högstadiet för olika fritidsaktiviteter efter kön och socioekonomisk tillhörighet.

Tabell B1. Fritidsvanor efter kön och socioekonomisk bakgrund. Ung livsstil. Högstadiet Stockholm 2013. Andel (%).

	Mycket stora resurser	Ganska stora resurser	Medelstora resurser	Ganska små resurser	Mycket små resurser
Killar					
Går på fritidsgård (minst 3–4 gånger de senaste 4 v.)	19	18	25	33	29
Medlem i idrottsförening	58	54	47	42	22
Tjejer					
Går på fritidsgård (minst 3–4 gånger de senaste 4 v.)	9	13	18	23	21
Medlem i idrottsförening	56	48	30	18	13

Killar och tjejer som tillhör familjer med mindre resurser besöker fritidsgård mer än övriga. Det är större skillnad i killgruppen jämfört med tjejgruppen. Killar från familjer med mindre resurser besöker fritidsgård mer än tjejer från samma grupper. Det är 62 procent av killarna från familjer med mindre ekonomiska resurser och 44 procent bland tjejerna. Motsvarande siffra för unga i de högre socioekonomiska grupperna är 37 procent bland killar och 22 procent bland tjejer. Unga som tillhör högre socioekonomiska grupper är överrepresenterade i att vara med i en idrottsförening och i kulturskola, så också i andra kommuner och över tid.²⁷

I tabell B2 visas fördelning bland unga på högstadiet efter svensk/utländsk bakgrund och kön.

²⁷ Elofsson, Blomdahl, Lengheden, Åkesson. *Ungas livsstil i låg- och högstatusområden. En studie av åldersgruppen 13–16 år.* (2014). Sida. 17.

Tabell B2. Fritidsvanor efter kön och svensk/utländsk bakgrund. Ung livsstil. Högstadiet Stockholm 2013. Andel (%).

	Stark svensk bakgrund	Ganska stark svensk bakgrund	Svag utländsk bakgrund	Stark utländsk bakgrund
Killar				
Går på fritidsgård (minst 3–4 gånger de senaste 4 v.)	18	17	37	33
Medlem i idrottsförening	51	52	42	36
Tjejer				
Går på fritidsgård (minst 3–4 gånger de senaste 4 v.)	11	17	25	25
Medlem i idrottsförening	46	34	21	16

Vi ser att unga i högstadiet med utländsk bakgrund besöker fritidsgård i större utsträckning än unga som är födda i Sverige. Det gäller både bland killar och tjejer. Likartade resultat finns i samtliga kommuner Ung livsstil har undersökt.²⁸ Tjejer och killar från familjer med större ekonomiska resurser deltar i idrottsförening jämfört med andra. Skillnaderna är större mellan gruppen tjejer. Observera den låga andelen tjejer med stark utländsk bakgrund som är med i en idrottsförening.

I tabell B3 visas unga som besökt fritidsgård eller varit med i idrottsförening efter kön och rapporterad höga eller låga betyg.

Tabell B3. Fritidsvanor efter kön och skolframgång/betyg. Ung livsstil. Högstadiet Stockholm 2013. Andel (%).

	Höga betyg	Ganska höga betyg	Ganska låga betyg	Låga betyg
Killar				
Går på fritidsgård (minst 3–4 gånger de senaste 4 v.)	26	13	18	28
Medlem i idrottsförening	53	51	51	42
Tjejer				
Går på fritidsgård (minst 3–4 gånger de senaste 4 v.)	9	7	15	24
Medlem i idrottsförening	48	39	35	27

²⁸ Blomdahl & Elofsson. *Jämställd och jämlik! Hälsa och offentligt resursutnyttjande på fritidsområdet bland barn och ungdomar.* (2017). Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm. Sida 37–39.

Vi ser i tabell B3 att unga som har lägre betyg besöker fritidsgård i större utsträckning jämfört med unga som har bättre betyg. Motsatt struktur finns för deltagande i idrottsförening. Det gäller främst bland tjejerna på högstadiet. Bland gruppen killar r detta inte lika tydligt, då 26 procent av de med höga betyg har besökt fritidsgård.

Andra resultat som påvisar fritidsgårdars struktur, men inte presenteras här, är att det mer vanligt med ogiltig frånvaro från skolan (skolk) bland unga som besöker fritidsgård jämfört med övriga. Unga som besöker fritidsgård uppger i högre grad att de använder nikotin och alkohol jämfört med de som inte går på fritidsgård.²⁹ Detta i likhet med Paul Willis beskrivning av arbetarpojkar i 1970-talets England där en antipluggkultur breddade ut sig.³⁰ De pojkarna föredrog gatan istället för både organiserade och öppna/mer fria verksamheter. På gatan upplevdes spänning som skapades genom att tänja gränser med bus i frånvaron av vuxna.

---

²⁹ Blomdahl & Elofsson. *Jämställd och jämlik! Hälsa och offentligt resursutnyttjande på fritidsområdet bland barn och ungdomar*. (2017). Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm.

³⁰ Willis, Paul *Learning to Labour*. (1977). Farnborough: Saxon House.